

Bemærkninger til lovforslaget

Almindelige bemærkninger

1. Formålet med lovforslaget

Den nuværende ordning efter retsplejelovens § 21 a med hensyn til anvendelse af undersøgelsesretter indebærer på den ene side en mulighed for en forholdsvis effektiv undersøgelse af væsentligt komplicerede forhold i den statslige forvaltning, men på den anden side også visse betænkeligheder, navnlig ud fra retssikkerhedsmæssige synspunkter.

Formålet med lovforslaget er at begrænse grundlaget for disse betænkeligheder, således at der kan etableres undersøgelsesorganer, der på en retssikkerhedsmæssigt mere forsvarlig måde kan undersøge forhold i den statslige forvaltning.

Lovforslaget går ud på at foretage en samlet revision af reglerne om undersøgelsesretter. Reglerne foreslås samlet i en selvstændig lov, og betegnelsen »undersøgelsesret« foreslås erstattet med »undersøgelseskommission«.

Lovforslaget indeholder bl.a. regler om, hvem der kan nedsætte en undersøgelseskommission, og hvilke personer der kan være medlemmer af kommissionen.

Lovforslaget indeholder endvidere nærmere regler om undersøgelseskommissionens opgaver, virksomhed og beføjelser samt om de involverede personers retsstilling.

Om lovforslagets nærmere indhold henvises til bemærkningerne til lovforslagets enkelte bestemmelser.

2. Baggrunden for lovforslaget

Lovforslaget er en uændret genfremsættelse af lovforslag nr. L 33, der blev fremsat den 24. oktober 1996 (Folketingstidende 1996-97, tillæg A, s. 1178 og 1205). Lovforslaget blev førstebehandlet den 26. november 1996 og derefter henvist til Udvalget for Forretningsordenen (Folketingets forhandlinger s. 1692). Udvalget afgav den 25. juni 1997 beretning over lovforslaget (Folketingstidende 1996-97, tillæg B, s. 1477).

De ovenfor omtalte betænkeligheder, der har været anført mod den nuværende undersøgelsesrets-

ordning, har i en række sammenhænge (artikler i tidsskrifter, konferencer m.v.) givet anledning til kritisk vurdering af ordningen.

Særlig grund er der til at fremhæve den henvendelse i en skrivelse af 3. november 1993, som højesteretspræsidenten rettede til Folketingets Præsidium i forbindelse med Folketingets behandling af beslutningsforslaget om nedsættelse af underrøgelsesretten vedrørende Himmerlandsbanken. I skrivelsen anførte højesteretspræsidenten bl.a. følgende:

»Som anført i bemærkningerne til beslutningsforslaget er der således tale om en tvist mellem en privat part og staten. Efter de gældende forfatningsretlige regler hører en sådan tvist under de almindelige domstole, jf. grundlovens § 3.

Det giver derfor anledning til betydelige principielle betænkeligheder, at ikke alene fastlæggelse af det faktiske hændelsesforløb, men også de juridiske tvivlsspørgsmål, som tvisten giver anledning til, forelægges for en undersøgelsesret. Sagen rejser komplicerede spørgsmål af skatte- og forvaltningsretlig karakter, som undersøgelsesretten ifølge kommissoriet skal tage stilling til.

Undersøgelsesretten har ingen dømmende myndighed. . . Retten kan derfor hverken i forhold til staten eller sparekassen bringe sagen til afslutning gennem en bindende afgørelse. Alligevel vil rettens vurdering let blive opfattet som en sådan afgørelse. Det fremgår da også af bemærkningerne, at en væsentlig begrundelse for at fremsætte forslaget har været ønsket om, at der hurtigst muligt sker »en fuldstændig afklaring af sagen«.

Betænkelighederne forstærkes i væsentlig grad af de processuelle regler eller snarere mangel på samme, som er gældende for en undersøgelsesrets virksomhed. Undersøgelsesretten vil således skulle tage stilling til de nævnte spørgsmål, uden at retten som grundlag herfor har haft sagen forelagt på den måde, som i retsplejeloven er foreskrevet for behandlingen af civile sager.

Sagen understreger således behovet for, at spørgsmålet om brugen af undersøgelsesretter (og kommissionsdomstole), disses opgaver og de regler, som bør gælde for deres virksomhed, tages op gennem ned-